

โรคสครับไทฟัส (Scrub typhus)

โรคสครับไทฟัส (Scrub typhus) หรือโรคใช้รากสาตใหญ่ เป็นโรคติดต่อมาโดยแมลงซึ่งเกิดจากเชื้อริกเก็ตเซีย (*Rickettsia orientia tsutsugamushi*) ตามธรรมชาติเป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์ป่า (Enzootic cycle) โดยเฉพาะสัตว์ตระกูลฟันแทะ เช่น หนู กระแต กระจón เป็นต้น โดยเชื่อกันว่าเชื้อริกเก็ตเซียที่อยู่ในสัตว์ฟันแทะจะไม่ทำให้สัตว์นั้นมีอาการของโรค (Inapparent infection) โรคนี้คนติดโรคจากการถูกไรอ่อน (Chigger mite) ซึ่งเป็นแมลงนำโรคที่มีเชื้อกัด โรคสครับไทฟัสมีชื่อเรียกได้หลายชื่อ ได้แก่ Tsutsugamushi disease, Japanese river fever, Flood fever, Tropical typhus, Rural typhus, Mite-born typhus เป็นต้น^(1,2)

พยาธิสภาพของโรคนี้จะทำให้เกิดหลอดเลือดอักเสบทั่วร่างกาย (Vasculitis) โดยมีลักษณะอาการแสดงที่เฉพาะของโรคนี้ คือ บริเวณผิวหนังที่ถูกตัวไรอ่อนกัดมักเป็นแผลมีรอยบวมสีดำนลักษณะคล้ายแผลบุหรี่จี้ (Eschar) แต่พบเพียงประมาณร้อยละ 30 ปรากฏอยู่นานประมาณ 6 - 18 วัน ส่วนใหญ่พบตามซอกขาหนีบ รักแร้ รากแขน เอวและข้อพับ ระยะฟักตัวของโรค 10 - 12 วัน ผู้ป่วยจะมีอาการไข้สูง ปวดศีรษะมากโดยเฉพาะบริเวณขมับและหน้าผาก คลื่นไส้ อาเจียน หูอื้อ เหงื่อออก หนาวสั่น ปวดเมื่อยตามตัว พบผื่นนูนแดงตามลำตัวและกระจายไปยังแขนขา พบประมาณร้อยละ 50 - 70 และต่อมน้ำเหลืองอักเสบในกรณีที่มีอาการรุนแรง พบภาวะตับโตม้ามโต ปอดอักเสบ เยื่อหุ้มสมองหรือสมองอักเสบ และภาวะหายใจล้มเหลว^(1,2)

อัตราการตายในช่วงปี พ.ศ. 2548 - 2557 (ค.ศ. 2005 - 2014) พบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. 2557 จะลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 ในขณะที่อัตราการป่วยมีลักษณะขึ้นลงไม่แน่นอน บอกแนวโน้มได้ไม่ชัดเจน ในรอบ 10 ปี อัตราป่วยต่ำสุดในปี พ.ศ. 2554 เท่ากับ 4 ต่อประชากรแสนคน และสูงสุดในปี พ.ศ. 2550 เท่ากับ 16 ต่อประชากรแสนคน (รูปที่ 1)

ในปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) สำนักกระบาดวิทยา ได้รับรายงานพบผู้ป่วยโรคสครับไทฟัสจาก 73 จังหวัด (ไม่มีรายงานผู้ป่วยในจังหวัดลำปาง นครนายก ปทุมธานี และสิงห์บุรี) รวม 9,583 ราย อัตราป่วย 14.75 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 8 ราย (เชียงราย 4 ราย นครราชสีมา 2 ราย และสุราษฎร์ธานี 2 ราย) อัตราตาย 0.01 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.08

โรคนี้พบได้ตลอดทั้งปี ซึ่งลักษณะการกระจายในแต่ละปีคล้ายกัน โดยมักพบผู้ป่วยมากในช่วงฤดูฝนถึงฤดูหนาว

(ช่วงเดือนพฤษภาคม - มกราคม) ปี พ.ศ. 2557 พบผู้ป่วยต่ำสุดในเดือนเมษายน 351 ราย ร้อยละ 3.66 และสูงสุดในเดือนตุลาคม 1,222 ราย ร้อยละ 12.8 หลังจากนั้นจำนวนผู้ป่วยจะเริ่มลดลงจนถึงเดือนธันวาคม เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2553 - 2555 พบว่าเกือบทุกเดือนมีจำนวนผู้ป่วยมากกว่า แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2556) พบว่าในช่วงเดือนมกราคมถึงกันยายน มีจำนวนผู้ป่วยน้อยกว่า และในช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม มีจำนวนผู้ป่วยต่ำกว่า (รูปที่ 2)

ปี พ.ศ. 2557 อัตราป่วยของทุกภาคมีแนวโน้มลดลงภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 42.64 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ ภาคใต้ (16.11) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (13.26) และภาคกลาง (0.75) (รูปที่ 3) จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดตาก 214.01 รองลงมา คือ แม่ฮ่องสอน (198.49) น่าน (104.16) เชียงราย (101.89) พังงา (84.49) พัทลุง (66.83) เชียงใหม่ (59.55) พะเยา (48.60) ศรีสะเกษ (48.17) และชัยภูมิ (32.74) (รูปที่ 4)

ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 80.14 ในเขตเทศบาล ร้อยละ 19.86 พบผู้ป่วยเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพศชาย 5,555 ราย เพศหญิง 4,028 ราย อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชายเท่ากับ 1 : 1.4 พบผู้ป่วยได้ทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 55 - 64 ปี อัตราป่วยเท่ากับ 20.21 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ 45 - 54 ปี (17.41) กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยต่ำสุด คือ กลุ่มอายุ 0 - 4 ปี (10.91) (รูปที่ 5)

ผู้ป่วยประกอบอาชีพเกษตรกรรมสูงสุด จำนวน 4,471 ราย ร้อยละ 46.66 ซึ่งสอดคล้องกับการเกิดโรคมกในช่วงฤดูฝน รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง (18.02%) นักเรียน (16.47%) ในปกครอง (11.50%) และงานบ้าน (2.07%) โดยผู้ป่วยส่วนใหญ่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลชุมชนร้อยละ 85.84 โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป (11.88%) คลินิกและโรงพยาบาลเอกชน (1.79%) เป็นผู้ป่วยนอกร้อยละ 74.84 และผู้ป่วยในร้อยละ 25.16

ในปี พ.ศ. 2557 มีรายงานผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการจากฝ่ายริกเก็ตเซีย สถาบันวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จากตัวอย่างที่ส่งตรวจทั้งหมด 1,058 ตัวอย่าง ให้ผลบวกต่อสครับไทฟัส 24 ตัวอย่าง ร้อยละ 2.3

ในปี พ.ศ. 2557 สำนักกระบาดวิทยา ได้รับรายงานการสอบสวนโรคสครับไทฟัส (Outbreak verification) 3 ฉบับ

ซึ่งเป็นผู้ป่วย 3 ราย และเสียชีวิต 1 ราย อายุต่ำสุด 35 ปี อายุสูงสุด 50 ปี ไม่มีรายงานการระบาดเป็นกลุ่มก้อน ผู้ป่วยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สถานที่พักอาศัยมีหญ้าขึ้นรก ล้อมรอบด้วยสวน ทุ่งนา หรือทุ่งหญ้า ซึ่งอาจเป็นพื้นที่อาศัยของไร่อ่อน แมลงนำโรคสครับไทฟัส

สรุป สถานการณ์การเกิดโรคสครับไทฟัส ในปี พ.ศ. 2557 อัตราป่วยในภาพรวมทุกภาค และทุกกลุ่มอายุลดลง จากปี พ.ศ. 2556 โดยอัตราป่วยสูงสุดยังคงอยู่ที่ภาคเหนือ และในกลุ่มอายุ 55 - 64 ปี สำหรับพื้นที่การเกิดโรคสครับไทฟัสส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่เดิมที่เคยมีรายงานผู้ป่วย ดังนั้นจึงควรเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดและควรมีการศึกษาข้อมูลที่ได้ในการป้องกันควบคุมการระบาดของโรคให้มากขึ้น เพื่อลดจำนวนผู้ป่วยและตายจากโรคสครับไทฟัสให้น้อยลง

เอกสารอ้างอิง

1 คณะทำงานควบคุมและป้องกันโรคสครับไทฟัสกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการสำรวจพาหะนำโรคสครับไทฟัส และการจำแนกชนิดของไร่อ่อนที่สำคัญ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2544

2 สำนักโรคติดต่ออายุโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัตว์รังโรคและแนวทางการสำรวจ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2546

ผู้เรียบเรียง

วันเสนอ โคอนันต์

บรรณาธิการวิชาการ

นพ.โรม บัวทอง, นายวันชัย อาจเขียน

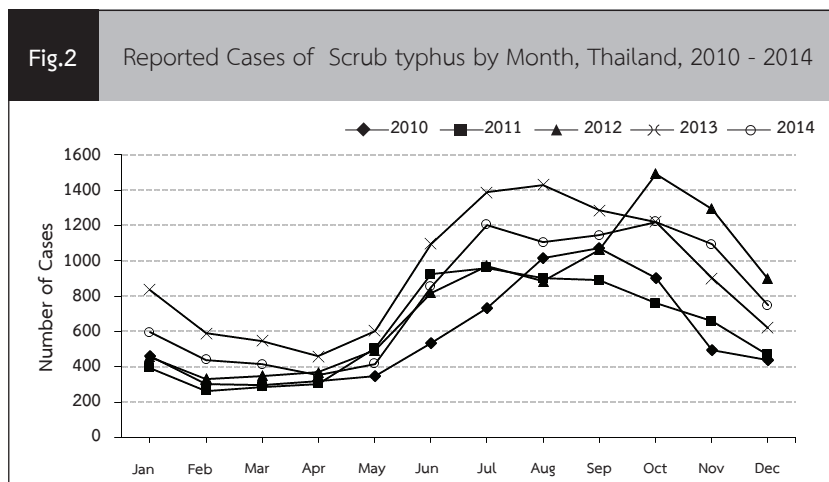
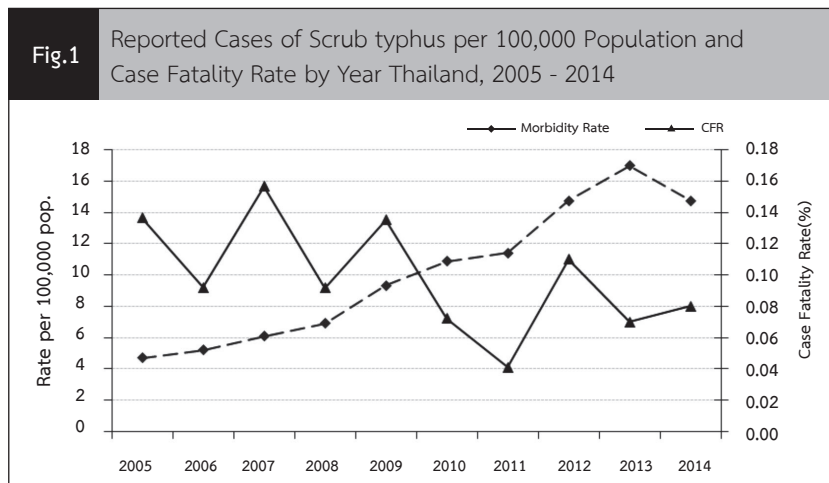

Fig.3 Reported Cases of Scrub typhus per 100,000 Population, by Region, Thailand, 2010 - 2014

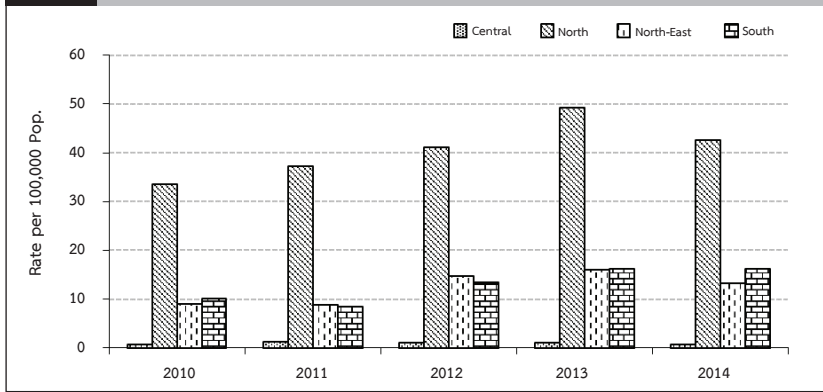

Fig.4 Reported Cases of Scrub typhus per 100,000 Population by Province, Thailand, 2014

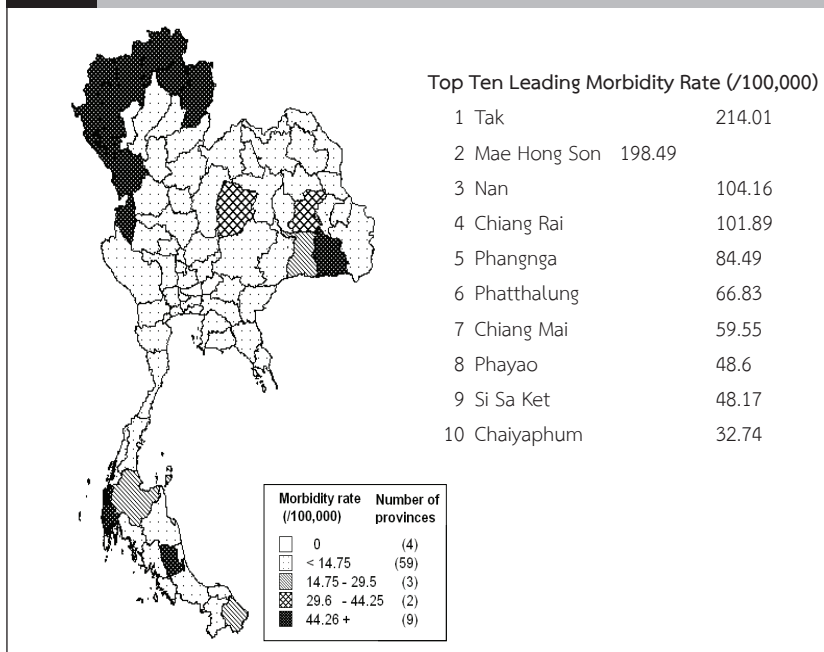

Fig.5 Reported Cases of Scrub typhus by Age-group, Thailand, 2010 - 2014

